

Rahwa elu on nii hästi liinades kui ka maal peenem kui meil. Ka mõib igal pool enam waimubarimist läbi tunda ja on Sassa maa selle poolest üks tõige enam baritud maadest. See on nimelt ka sest näha, et inimesed ihutoidu kõrgas niisama hoolega waimutoitu nõuawad. Raamatute ja ajalehtede lugemine on nii pruugiks saanud, et pea keegi ilma sesseta ei taha elada.

Kui linnas ühte wõeraste majasste eht trahterisse sisse lähed siis on sääl igal pool mitu ajalehte leida, kust seest mõid selle üle teadust otsida, mis mujal maailmas sünnib. Ilma zeitungideta ei ole ükski kortis ega trahter, sest ükski ei läheks sünni, kus ta valjalt juna mõib ja muud wäremat asja ei leia. Sakslane, kui ta trahterisse läheb, siis on enamiste eimene töd, et ta omale klaaskannu täie õlut tellib, selle aega mõõda ära jorb, sääl juures zeitungi loeb ja sel wiisil oma aega wiidab, kunni ta jälle kodu läheb. Ka naesed ja tüdrukud lähewad ühes meestega õhtu pärast tööd trahterisse, joowad klaasi õlut ja ajawad juttu; seda ei wane keegi imes, aga kui see meie juures sünnib, siis pandakse seda naesterahwale pahaks.

Ka klastõrtid maal on sedasama wiisi. Ilma zeitungita ei ole mitte ühte ainust kortsi leida. Ka on wõhtust palju enam leida kui meil. Seda wõistawad meie kortsiwidajad hoolega lähele wõnema. Ma ei tahle mitte, et meie rahwa hulgas joomine wäheneks, kui kortsimehed mõne rubla aastas zeitungide eest kulutaksid ja selle eest hoolt kannaksid, et wõlewa wiina asemel enam õlut pruukima hakataks, mis meelt nii hulluks ei aja ega nii terwiist ei rüüa kui wõrgulase wiin. Kortsimehed ei saaks selle läbi sugugi kahin, kui nad seda pühaksid waid ennemast kasu.

Liinades on elu hoopis wõhram ja lahkem kui meie maal. Kõigisse wõeraste majadesse, seltsi majadesse ja awalikkudesse lohtadesse, mis enam meelejõhutuseks ja ajawõitaks on seatud, olgu nad nii toredad kui tahes, mõib müstiaa ja üleküllusega sisse minna, ja keegi ei wane seda imes. Kui aga seda keegi siin katsuks teha, siis pandakse warsti pahaks ja aetaks majast wälja.

Ka on Sassa maalt seda wõga liita, et inimeste loffuelamine ise testes hoopis lõbusam on kui meil. Seisust wõhed ei ole mitte nii kõrged ja saowad aega mõõda ifta enam ja enam. Nimelt mõitawad õpetatud mehed rahwa elust, olust ja asjast wõga suure hoolega osa, peamad õpetlikka kõnesid awalikkudes seltsides ja pühawad kirjade läbi ja muul wiisi alamat rahwast õpetada. Selle poolest on meil weel suurt puudus.

Rahwalikud seltsid õitewad hoopis enam kui meie maal ja on neil sagedaste tuhandete laupa liikmeid. Seft näeb selgeste, et rahwas ise ärtjal wõil niisugusest elust osa mõtab, mis meil mitte nii ei ole. Üks täpi peesb teist ja üks inime on teise tugi, ühendus teeb tugewaks, seda on Sassa maal juba ammu ära nähtud ja sest rohkem aru saadud.

Tahab põllumees uut ja wäremat asja õppida, tulusamaid ja enam nuema aja riistu enesele muretseda ja ülesõidse enam ühel meelel edasi astuda, siis saab ta põllumeeste seltsi liikmeks. Mõis pärast? Ta teab, et selts ühes koos palju enam mõib teha kui ainus inime. Kui selts põlluriistu eht muid asju tellib ja osta tahab, siis on see odawam kui üksik inimele wõimalik on saada.

Sellest on ka hõbus mõista, kust see tuleb, et Sassa maal nii palju ja mitmet lahma seltsid on. Kõigil kõstõolistel on oma ameti tarwis seltsid leida, kuhu liikmeks mõitwad saada ja kasu leida. Kõnda põllumeestel, kirjameestel, trakkijatel, kaupmeestel, kingseppadel, rätseppadel, puutõolistel ja igal muul ameti ajalal. Ka majaperenaestel on oma seltsid, millest nad hulga laupa osa mõitawad, sest et nad sel wiisil asju, mis majapidamises waja tulewad, odawamalt mõitwad saada. Niisugusel majaperenaeste seltsil on ifta enamiste oma poed asutatud, kust kõil seltsiliikmed odawama hinna eest asju mõitwad osta kui teised. — Kuusama armas on kuulda, kui lauluseltsid konzertsid annawad. Ka niisugustest ei ole sääl puudust, ja nad mõitwad palju wäremine edasi saada, sest et osawõimine suurem ja elavam on, kui aga juhataja tubli ja südi on oma talituses.